

Запорожану М. І.
магістрант 1 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»
Іванова В. В.
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проведено теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми формування основ соціальної компетентності у дітей дошкільного віку; охарактеризовано поняття компетенції та компетентності; визначено ряд завдань для ефективності формування соціальної компетентності.

Ключові слова: компетенція, компетентність, соціалізація, дошкільник.

У час стрімких змін в українському суспільстві та входження України в світовий європейський простір велике значення приділяється дошкільній освіті, а саме вихованню, розвитку, соціалізації дітей дошкільного віку. Перебуваючи у дошкільних навчальних закладах діти вчаться елементарним навичкам поведінки в суспільстві, тобто спілкуванню з дорослими, однолітками, допомагати старшим, чергувати в куточку природи, спостерігати за змінами пір року, все це і закладає та формує основи соціальної компетентності дошкільника.

А. Мудрик вважає, що соціалізація людства здійснюється через широкий набір універсальних засобів, зміст яких є специфічним для різних верств суспільства. На його думку до засобів соціалізації можна віднести: способи годування немовляти та догляд за ним; елементи духовної культури (починаючи від колискових пісень та казок до скульптур); стиль та зміст спілкування; методи заохочення та покарання в сім'ї, у групі однолітків, в різних виховних організаціях та в сімейній, професійній, суспільній, релігійній сферах [3, с. 11].

Тому, ми вважаємо, що проблема формування основ соціальної компетентності є досить актуальною та важливою для розвитку особистості сучасних дітей. Зауважимо, що дошкільне дитинство – це період первинного становлення особистості, під час якого закладається фундамент, який слугуватиме основою для

майбутніх виховних впливів і самоактуалізації дитини. Малюк осягає світ, в якому він живе, наповнений рідними і чужими людьми; поступово приходиться до висновку, що з ними треба рахуватися, мирно співіснувати, спілкуватися, вміти домовлятися, взаємодіяти, надавати та отримувати допомогу тощо. Батьки та дошкільні установи здійснюють процес соціалізації (тобто введення в суспільство) дитини, передають досвід різних моделей соціальної поведінки, допомагають сконструювати персональну систему цінностей.

У документах, які скеровують виховний процес у дошкільній ланці, (Міжнародна конвенція ООН про права дитини, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовий компонент дошкільної освіти України) акцентується увага на формуванні соціальної компетентності дитини, від якої залежить доля самої дитини і, в більш широкому аспекті, суспільства в цілому.

Над проблемою соціалізації дитини працювала низка вчених: Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Л. Божович, О. Кононко, В. Кузь, Л. Куликова, С. Ладивір, М. Лукашевич, Т. Піроженко, Т. Поніманська, С. Якобсон.

Відомі дитячі психологи Л. Виготський, О. Запорожець, В. Котирло визначають методологічні підходи до розв'язання питання формування соціальної компетентності дошкільників.

Науковці означають компетенцію як загальну здібність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, які надбані завдяки навчанню (В. Кальней, А.Мудрик, С. Шишов та ін.). Також зустрічаємо таке тлумачення компетенції: «...це коло питань, у яких хто-небудь достатньо обізнаний, або в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід, або здатність виконувати будь-яке завдання, або робити що-небудь» [2].

А.В. Хуторський розглядає дефініцію «компетенція» як сукупність взаємозалежних якостей особистості (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задають певне коло предметів і процесів, необхідних для якісної продуктивної діяльності щодо них [5].

З сукупності компетенцій складається компетентність, під якою, як констатує К. Крутій, частіше за все розуміють інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності її до діяльності, заснованої на знаннях та досвіді, які привласнені в процесі навчання і соціалізації, зорієнтовані на самостійну та успішну участь у діяльності.

На думку професора А.М. Богуш, компетентність дошкільника можна окреслити як комплексну характеристику

особистості, що вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку: знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінка, самоконтроль [1].

Завдання вихователів – сформувати у дитини компетентність у різних сферах. Зупинимось на соціальній компетентності дошкільника. Дане поняття (за С. Архиповою, М. Докторович, О. Кононко) розуміється як цілісна динамічна структура, складне, багатокomпонентне, багаторівневе, поліфункціональне утворення, яке має значну кількість дефініцій описового характеру, що різняться за обсягом, складом та структурою.

Для ефективності процесу соціалізації важливо, щоб дитина навчилася усвідомлювати свою приналежність до людського роду, щоб вона не лише дізнавалася про себе, але і вчилася управляти своїм тілом, своїми відчуттями, своїми вчинками. Вміст роботи з дітьми, направленої на виховання інтересу до себе і «допомозі» собі у власній соціалізації, можна об'єднати в декілька груп: організм людини; відчуття, думки, уміння, вчинки; місце серед інших людей. Все це разом і допоможе дитині скласти уявлення про себе як про людину. Така робота повинна здійснюватися в більшості випадків в повсякденному житті, в процесі спостережень, педагогічних ситуацій, у вільній самостійній діяльності, як окремі завдання на заняттях образотворчою діяльністю, музичних, фізкультурних, по ознайомленню з навколишнім тощо.

Таким чином, соціальну компетентність ми характеризуємо як відповідну інтеграцію знань, умінь і ставлень, які планомірно, цілеспрямовано та систематично розвиваються під час виховання та навчання, що забезпечує оптимальну адаптацію дитини до школи, а також виокремлюємо такі її компоненти, як знання, уміння відповідно до ситуації діяти та ставлення до інших. Щоб у дитини в дошкільному віці формувалась соціальна компетентність на високому рівні, що дозволить їй бути повноцінним затребуваним членом суспільства та безболісно ступити на новий ступінь освіти, потрібно враховувати і спеціально організовувати вплив таких факторів, як знання, різні види діяльності, в які включається дитина, самопізнання.

Щодо окресленої проблеми перспективними, на наш погляд, є такі напрями дослідження, як виявлення впливу батьківського ставлення на рівень розвитку соціальної компетентності у дітей, а також підготовка майбутніх вихователів до здійснення цілеспрямованої роботи щодо введення дошкільника у соціум.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш та ін.; за заг. ред. Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Краткий психологический словарь / под общ.ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – С. 34-45.
3. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки : навч. посіб. / Т.І.Поніманська. – К. : Абрис, 1998. – 448 с.
4. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології : навч.- метод. посібник / М. П. Лукашевич. – К. : ІЗМН, 1998. – 112 с.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика / А.В. Хуторской. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

The article deals with theoretical analysis of scientific approaches to the problem of forming the basis of social competence in preschool children; The concept of competence and competence are described; A number of tasks have been identified for the effectiveness of social competence formation.

Key words: competence, competence, socialization, preschooler.

УДК 159.944.4:316-051

Калитич О. І.
провідний фахівець кафедри психології,
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглянуто стресостійкість соціального працівника як здатність демонструвати адекватну поведінку в стресових ситуаціях, чинники формування і розвитку стресостійкості особистості. Розкрито провідні стратегії долаття стресу, що детермінують стресостійкість.

Ключові слова: професійна деформація, стресогенний фактор, копінг-стратегії, просоціальність, пошук соціальної підтримки.

Сфера діяльності соціального працівника є дуже широкою і не завжди чітко окресленою, тому підготовка майбутніх фахівців